

VALORIFICAREA OPEREI LUI VASILE VOICULESCU ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

Victoria MORARI

Polina TABURCEANU, dr., conf. univ.

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. Proza lui Vasile Voiculescu descrie o lume plină de semnificații în care are loc o miraculoasă conviețuire a realului cu fantasticul, iar contactul cu opera lui, în versuri sau în proză, îi oferă cititorului în primul rând prilejul unui exercițiu spiritual. Articolul respectiv conține abordări metodice și valorificarea operei lui Vasile Voiculescu în procesul educațional.

Cuvinte-cheie: text literar, subiect, compoziție, simbol, sens, destin.

Summary. Vasile Voiculescu's prose describes a world full of meanings in which a miraculous coexistence of the real with the fantastic takes place, and the contact with his work, in verse or prose, offers the reader first of all the opportunity for a spiritual exercise. The respective article contains methodical approaches and the capitalization of Vasile Voiculescu's work in the educational process.

Keywords: literary text, subject, composition, symbol, meaning, destiny.

Vasile Voiculescu este un scriitor alcătuit din simbioza tradiției creștine cu știința, izvorâtă din studiile realizate la Facultatea de Medicină. Acest amestec antitetic a dat naștere unor creații frumoase, care ne surprind cu prezentarea unei viziuni aparte. Destinul omului călăuzit de forțele supreme și viața așa cum se întâmplă din alegerea fiecăruia în parte. Ne-a interesat proza scriitorului care este departe de a încânta cititorul cu un final fericit, dar care te cucerește oferind un deznodământ neașteptat, ca în nuvela *Capul de zimbru*, sau unul tragic, firesc în contextul creației, dar profund zguduitor, precum este în proza scurtă *Loștrița*. Aceste texte narative se regăsesc cu titlu de recomandare și în curriculumul pentru disciplina limba și literatura română, treapta liceală, din 2019, în clasa a X-a. [2] Am încadrat operele în unitatea de învățare *Genul epic*, primul proiect zilnic având subiectul: *Proza cultă: Nuvela Capul de zimbru de Vasile Voiculescu. Analiza compoziției textului literar. Funcția cognitivă și educativă a operei.*

La etapa *evocare*, pentru a capta atenția elevilor și a verifica într-un tempou dinamic tema de acasă, cadrul didactic va lipi sub fiecare masă un număr scris pe un abțibild, elevii sunt îndrumați să găsească acest număr și, în corespondență cu ordinea firească a acestora, elevii urmează să relateze subiectul nuvelei *Capul de zimbru* de V. Voiculescu, demonstrând lectura creației. Tehnica *Povestirea în lanț* este o modalitate interactivă de a verifica lectura operelor. Avantajul acesteia constă în faptul că cuprinde toți elevii din grupul unei clase, de asemenea, că presupune relatarea detaliată a subiectului operei și cadrul didactic reușește să evalueze lectura textului literar. Un dezavantaj este faptul că succesul tehnicii depinde în totalitate de implicarea elevilor, dacă aceștia nu au realizat lectura operei, sarcina va eșua. Deci, la *evocare*, profesorul va evalua lectura nuvelei, elevii vor relata

subiectul operei, demonstrând capacitate de concentrare și memorare. Cadrul didactic va monitoriza activitatea ca elevii să respecte firul epic.

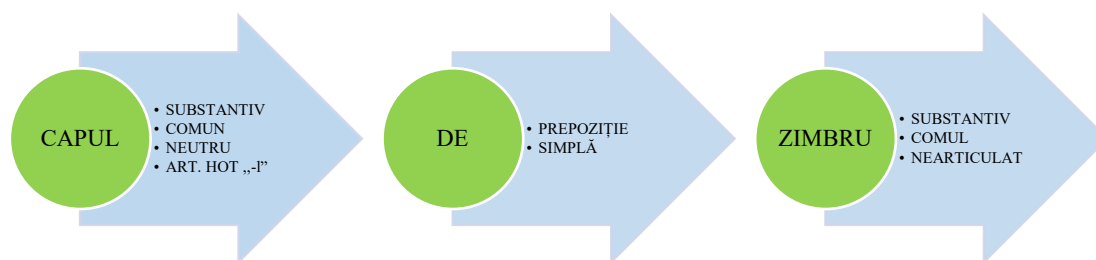
În continuare, profesorul va demonstra pe ecran o imagine inspirată din *Legenda lui Dragoș-Vodă* și va solicita elevii să relateze succint ce văd în imagine. Sarcina urmărește scopul de a indica elevilor una dintre sursele de inspirație ale scriitorului pentru o interpretare veridică a creației *Capul de zimbru*.

La etapa *Realizarea sensului, comunicarea euristică* este urmată de tehnica *diagrama Venn*, în baza căreia elevii vor identifica similitudini și diferențe între operele menționate mai sus.

Zimbrul - simbol central în nuvela lui Vasile Voiculescu, are originile în legende. Sursa inițială sugerând puterea, o putere izvorâtă din năravul sălbătesc al meleagurilor pe care a rătăcit Dragoș-Vodă, întemeietorul Moldovei. Victoria voievodului asupra fiarei nu putea să nu răsune peste ani, așa cum se întâmplă și în nuvela *Capul de zimbru*, în centrul conflictului din această creație se află timbrul pe care regalează *zimbrul*. Podoabă pe care se pune prețul nu doar în bani, dar și prețul cinstei, și prețul vieții.

Legenda lui Dragoș-Vodă	Asemănări	Capul de zimbru
Zimbrul-fiară cruntă Zimbrul- simbol al întemeierii Moldovei; Zimbrul- simbol al puterii;	Prezența zimbrului Valorificarea zimbrului	Zimbrul- timbru prețios Zimbrul- simbol al dragostei materne (talisman) Zimbrul- simbol al onestității; Zimbrul- simbol al patriotismului;

În baza tabelului completat, elevii vor interpreta sugestia titlului, observăm structura:

Autorul pune în centrul atenției simbolul principal al operei, sugerând și intensificând importanța lui. *Zimbrul* care în *Legenda lui Dragoș-Vodă* simbolizează puterea, victoria, se transformă în creația lui Vasile Voiculescu în simbolul dragostei materne, simbolul onestității, simbolul patriotismului, mai înainte de valoarea materială pe care o reprezintă.

La această etapă a lecției profesorul va evalua și cunoștințele teoretice ale elevilor, va iniția o conversație catihetică adresând-le întrebări:

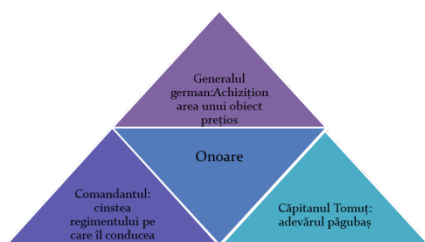
1. Ce trăsături distinctive ale genul epic cunoașteți?
2. Ce particularități specifice nuvelei ați identificat în opera *Capul de zimbru* de Vasile Voiculescu?

După interogare, profesorul va repartiza elevilor fișe de lucru pe care sunt prezentate particularitățile genului epic și ale speciei literare nuvela, organizate în tabel. Inițial ei se vor autoevalua, vor lectura informația primind sarcina de a observa câte trăsături au cunoscut, pe care le-au uitat. Apoi vor bifa în dreptul trăsăturilor caracteristice textului literar pe care îl studiază și vor scrie exemple din text, sau argumente.

<i>Capul de zimbru</i> de Vasile Voiculescu					
Genul epic	Bifează	Exemple text	Nuvela	Bifează	Exemple text
Idei și gânduri exprimate în mod indirect			Un singur fir narativ		
Prezența personajelor			Conflict unic		
Prezența unui narator			Puține personaje		
Volum mare / mediu			Intrigă riguros construită		
Operă structurată după momentele narațiunii			Accentul este pus pe definirea personajelor		
Mod de expunere predominant: narațiunea			Nuvelă istorică		
			Nuvelă psihologică		

Următoarea etapă a lecției este *Reflecția*, această etapă presupune o interpretare riguroasă a ideilor sugerate în text. Cadrul didactic va iniția o *comunicare euristică*, metoda de bază prin care elevii, ghidați de către profesor, deduc, emit idei de valoare.

În centrul conflictului organizat în operă este lesne percepută valoarea *Onoare*. Cadrul didactic le va oferi elevilor fișa de lucru nr. 3, pentru a urmări ce semnifică onoarea din perspectiva a 3 personaje participante la acțiunea din text și va solicita ca elevii să explice cum înțeleg aceste asocieri:

Onoarea mereu a fost o măsură prin care se evaluează personalitatea. În contextul nuvelei *Capul de zimbru*, dispariția timbrului este un eveniment care marchează onoarea personajelor. Comandantul regimentului este constrâns de poziția pe care o are în raport cu generalul german. Primul inițiază un mijloc dur, compromițător, de a rezolva situația percheziționând soldații. Generalul german aprobă această acțiune, deoarece timbrul prezintă pentru el nu doar o valoare patriotică, dar și o valoare materială, de asemenea este vorba și de statutul pe care îl are. Căpitanul Tomuț este „deținutul” sorții. Este omul care trăiește onoarea de a nu se putea recupera fiind în condiția unei omenii absolute.

A cui este onoarea? Cine pășește peste limitele impuse de onoare, pretinzând că e vorba de propria onoare?

Elevii urmează să analizeze comportamentul personajelor, să verbalizeze opinii și să emită judecăți de valoare.

În contextul operei a fost rostită de 2 ori expresia: *Tertium non datur*, în primul caz este vorba de replica generalului german și în al doilea caz este vorba de replica căpitanului Tomuț. Profesorul solicită elevii să revină la context pentru a explica semnificația expresiei în interpretarea acestor două personaje și pentru a formula mesajul operei.

<i>Tertium non datur</i> <i>A treia nu este dat</i>	
Generalul german	Căpitanul Tomuț
Verbalizând acest aforism, generalul accentuează ideea de unicitate a timbrului. El este absolut convins că acesta este unicul exemplar, în varianta lui, și acest fapt sporește importanța personalității lui.	Replica căpitanului Tomuț se bazează pe conceptul destin. El este impresionat de circumstanțele în care ajunge, din cauza timbrului, oferit în calitate de talisman de mama sa. Fiind absolut convins că acesta nu îi poartă noroc, îl aruncă în foc. Astfel, confirmă spusele generalului, se supune destinului. El se exclude din posibilități.

Nuvela *Capul de zimbriu* demonstrează ideea: lipsa controlului absolut a propriului destin, pe alocuri se observă mâna divină. Posibilitatea de a controla tot ce ți se întâmplă este imposibilă, dar acest fapt nu impune indiferență. Este loc pentru decizie, așa cum se întâmplă în rai lui Adam și Eva.

La *Extindere* profesorul va oferi următoarea sarcină: De comentat ideea: Ori cunoști, ori nu cunoști – *Tertium non datur*... Volum 1 pag. În context să fie prezentate exemple din viața personală.

A doua operă în baza căreia am realizat un proiect zilnic este *Lostrîța*, proza scurtă a scriitorului Vasile Voiculescu, în care, de asemenea, eroul principal este marcat de un destin, care se adevărește a fi tragic. Unitatea de învățare în care se încadrează tema este *Genul epic*. Subiectul lecției: ***Lostrîța*** de Vasile Voiculescu: *Elemente de structură și compoziție a operei epice*.

La etapa Evocare, pentru a capta atenția elevilor profesorul prezintă o secvență din filmul *Pirates of the Caribbean: On Stranger Tides* (intervalul 1,00-1,04 min.) în care este derulat momentul când piratul Barbă Neagră vrea să prindă o sirenă și drept momeală impune mai mulți pirați să meargă pe mare, într-o luntre, timpul trece de miezul nopții, unii pirați dormitează, alții veghează de frică, până când unul începe să intoneze o melodie care atrage sirenele. În secvență pot fi observate ambele aspecte mitologice prin care sunt caracterizate de veacuri sirenele: frumusețea angelică și sufletul demonic.

Utilizarea tehnologiilor digitale în cadrul lecțiilor mereu trezește elevilor interes pentru tema pusă în discuție. Astfel, pentru subiectul prozei *Lostrîța* la baza căreia se regăsește *mitul sirenei*,

secvența de film propusă va oferi și mai multe imagini artistice vizuale care vor ajuta elevii să înțeleagă acțiunile întreprinse de personaj. După vizionarea secvenței profesorul va interoga elevii:

- Ce sentimente ați trăit, privind această secvență?
- Exprimați-vă părerea: de ce marinarii erau atât de mult impresionați de sirene?
- De ce unii marinari se temeau foarte mult de sirene?
- Ce mit se află la baza secvenței de film și poate fi considerat sursă de inspirație pentru povestirea *Lostrita* de V. Voiculescu?

La următoarea etapă, *Realizarea sensului*, pentru a încadra textul în gen și specie, profesorul va chestiona elevii ca să evalueze cunoștințele teoretice:

- Ce este povestirea?
- Care sunt trăsăturile distinctive ale povestirii?
- Enumerați momentele subiectului din narațiune.

Cadrul didactic le oferă elevilor *fișa de lucru* care reprezintă o *fișă de lectură*. În baza acesteia elevii vor demonstra că au citit și au înțeles textul.

Structura fișei de lectură:

1. Titlul operei; Numele, prenumele autorului
2. *Opera face parte din volumul (încadrarea textului în contextul creației scriitorului)*
3. *Date importante din viața și activitatea scriitorului*
4. Genul literar; Specia literară
5. Opera este scrisă în (proză/versuri)
6. Locul desfășurării acțiunii; Timpul desfășurării acțiunii – cronotopul;
7. Naratorul (tipul de narator, indicii prezenței acestuia)
8. *Moduri de expunere*
9. *Semnificația și structura titlului operei*
10. Personaje: tipologia personajelor, trăsături și exemple din text;
11. Rezumat:

Momentele subiectului: Expozițiunea – Intriga - Desfășurarea acțiunii - Punctul culminant - Deznodământul

12. *Mijloace artistice* (figuri de stil, citate care conțin imagini artistice);
13. *Vocabular* (câteva cuvinte noi identificate în textul lecturat și sensul acestora)
14. Citate preferate (scrise între ghilimele, indicând pagina)
15. Mesajul operei

Fișa de lectură este o caracterizare complexă a operei literare, completând-o elevii vor învăța cele mai importante aspecte despre opera propusă, acesta este avantajul acestei metode-produs, însă un dezavantaj este timpul pe care îl necesită completarea fișei.

La etapa *Reflecție*, elevii vor verbaliza impresii în baza operei lecturate și vor comenta mesajul creației. Discuțiile vor fi structurate cu ajutorul fișei de lucru nr. 3, elevii au sarcina să continue enunțurile.

Note de lectură

- *Opera mi-a trezit sentimente de...*
- *Ceea ce impresionează este...*
- *Surprinzător este momentul...*
- *Am admirat...*
- *Am fost curios(ă) când...*
- *Aș vrea să trăiesc în lumea personajului, pentru că...*
- *Nu aș vrea să trăiesc în lumea personajului, pentru că...*

Fișele de lucru oferite în cadrul lecției sunt un suport didactic semnificativ care ajută profesorul să monitorizeze activitatea în direcția necesară, însă un dezavantaj este necesitatea unui timp îndelungat pentru pregătirea fișelor.

Deci, la etapa reflecție elevii vor discuta lumea magică pe care a creat-o scriitorul. O lume în care mitul sirenei devine realitate, în care tinerii se îndrăgostesc de aceste ființe și sunt gata să ofere, în schimbul unei îmbrățișări, sau sărutări, viața.

Pentru a depăși limita intradisciplinară și a merge mai departe, transdisciplinar, cadrul didactic va oferi elevilor a treia fișă de lucru, care prezintă o interpretare a semnificației simbolului *sirenă*: admirația frumosului absolut; întruchipare demonică; întruchiparea dragostei pentru meseria desfășurată.

Eroul principal, Aliman, pescarul norocos de pe Bistrița, este tipul omului îndrăgostit de meseria sa. Loștrița, o întruchipare a mitului micii sirene, este simbolul aspirației spre izbândă, trofeul în urma căruia succeda recunoașterea absolută a dibăciei pescarului. Aici se observă înclinația spre teluric și elementar, dar , în același timp, aceste aspecte, în opera lui Vasile Voiculescu, sunt însoțite de caracterul de basm, de mit, un caracter fantastic, contextul scoate la iveală personajele: vrăjitori și vrăjitoare, diavoli, pești care se preschimbă în fete de o frumusețe nemaivăzută.

Astfel, în opera dată, sirena (Iostrița - o adaptare la cultura românească) poate fi interpretată ca simbol al frumuseții absolute, setea omenirii de frumusețe – forță eternă a universului care depășește granițele rațiunii. Tangențial cu cotidianul, observăm o lume mereu în goană după noi standarde ale frumosului.

Vasile Voiculescu proiectează în interiorul acestei frumuseți o forță malefică, căci nu poate avea diavolul o armă mai distrugătoare decât o femeie frumoasă – sirena simbol al întruchipării demonice. Astfel poate fi explicat finalul tragic, Aliman se pierde în valurile Bistriței, setos de iubirea pătimașă, setos de potolirea acestei patimi. Dorul îl sufoca. O iubire curată nu distruge, ci înaripează. În tradiția populară dragostea pătimașă are origine într-un blestem.

Totuși patima lui Aliman nu izvorăște doar din dragoste, el este pătimaș și după valuri, pescuit, apa tulbure care ascunde atâtea enigme, aici sirena fiind întruchiparea dragostei pentru meseria desfășurată. A-liman, cel dincolo de limite, vrea să atingă dimensiunea absolutului care în realitate se echivalează cu trecerea lui în neființă, trecerea în lumea fabulosului.

Mesajul transdisciplinar al operei epice se referă la cunoașterea propriului eu, construirea visurilor în concordanță cu puterile spirituale de care dispui. Visul este o necesitate importantă care ne menține la suprafața valurilor vieții, dar care necesită o creștere a propriei personalități.

La etapa *extindere* profesorul va oferi sarcina: De realizat un document cu informații despre simbolul sirenă, originea, opere din literatura română în care se regăsește simbolul (pentru portofoliu). Volum minim 1 pagină, time new roman, font 14, spațiere 1.

În concluzie, Vasile Voiculescu s-a inspirat permanent din izvorul nesecat al folclorului românesc, reliefând confruntarea dintre civilizația și cultura străveche și cultura modernă, sfârșitul unui ciclu al existenței și începutul altuia. Relația nemijlocită a miticului și magicului cu fantasticul în proza scriitorului atrage după sine înțelegerea problematicii: descrierea semnificațiilor ritualurilor, a practicilor oculte, a timpului magic, a motivelor mitice, a superstițiilor etc. Opera lui Voiculescu prezintă interes pentru elevi prin „subiecte incitante, personaje bizare, istorii senzaționale”, prozatorul „știe să păstreze ambiguitatea dintre realitate și irealitate, dintre uman și animalier, dintre narațiune și lirism”. [1, 519-520]

Bibliografie:

1. Crăciun, Gh. *Istoria literaturii române*. Chișinău: Cartier, 2004. – 960 p.
2. *Curriculum Național, Aria Curriculară Limbă și Comunicare, Disciplina Limba și Literatura Română, clasele X – XII*. Chișinău, 2019.
3. Voiculescu, V. *Capul de zimbru. Povestiri I*. București: Cartea Românească, 1982. – 458 p.